

จดหมายข่าวแผนงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (คคส.)

สารพลัง

สื่อสานเครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภคและการจัดการความรู้เพื่อขับเคลื่อนสังคมไทยสู่สุขภาพะ

เดินทางสู่แผนงาน

ระยะที่ 3

เรื่องเด่นประจำฉบับ

- “ประสบการณ์” สู่ “ความรู้” ประเมินผล คคส. ระยะที่ 2
- สู่ก้าวที่ 3 ของ คคส. “เล็งเป้าให้ชัด จัดทีมให้ดี”

การประชุม
แลกเปลี่ยนเรียนรู้
ระหว่างผู้รับทุน
ในแผนงาน
...เชิงรุก

“ประสบการณ์” สู่ “ความรู้” ประเมินผล คคส. ระยะที่ 2

ข้อมูลจากบางส่วนใน รายงานผลการทบทวนและประเมินผลการดำเนินงานแผนงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (คคส.) พ.ศ. 2552-2555 โดย ศาสตราจารย์ดร.ไพฑูริย์ บุญเกียรติ ศ.นพ.รณชัย คงสกนธ์ ผศ.ดร.พิมพ์มา ขจรธรรม ภก.สรชัย จำเนียรดำรงการ ผศ.ดร.ลักขณา เต็มศิริกุลชัย และ ผศ.ดร.กรแก้ว จันทภาษา

สิ้นเดือนมีนาคม 2555 เป็นช่วงเวลาที่ **แผนงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ** หรือ **คคส.** จบการทำงานระยะที่สอง หลังจากได้ดำเนินการโครงการเป็นเวลา 3 ปี ตั้งแต่ 1 เมษายน 2552 - 31 มีนาคม 2555

ย้อนกลับไป เมื่อปลายปี 2554 อันเป็นช่วง “รอยต่อ” ก่อนสิ้นสุดโครงการกับการเริ่มต้นเดินทางระยะต่อไป นับเป็นโอกาสอันดียิ่งที่ **สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.)** ในฐานะ “เจ้าภาพ” ผู้สนับสนุนคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการดำเนินงานแผนงานนี้ นับตั้งแต่เริ่มต้น โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ 6 ท่าน ร่วมทำหน้าที่ **คณะกรรมการทบทวนและประเมินผลการดำเนินงานแผนงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ** โดยใช้วิธีการต่างๆ ประกอบกัน ได้แก่ การทบทวนเอกสาร สุนทริยสาธก (appreciative inquiry) และการสัมภาษณ์ ร่วมกับการตรวจเยี่ยมโครงการภาคสนาม เพื่อประเมินความเหมาะสมและประเมินความสำเร็จที่สำคัญของ คคส. การวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งของแผนงานฯ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะต่อทิศทางและกระบวนการดำเนินงานในอนาคต

เป้าหมายและทิศทางสำคัญของแผนงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ อันได้แก่ การเป็นแผนงานเชิงรุก มีวิสัยทัศน์ที่จะให้ผู้บริโภคได้รับการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญและธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นเสริมบทบาทและศักยภาพของภาครัฐและเครือข่ายประชาสังคมในการคุ้มครองผู้บริโภค สร้างฐานความรู้สนับสนุนการคุ้มครองผู้บริโภค พัฒนานโยบาย

สาธารณะ โครงสร้างและกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค คือกรอบในการพิจารณาประเมินผลการดำเนินงาน และการให้ข้อเสนอแนะสำหรับก้าวต่อไป

ผลการประเมินในภาพรวม คณะกรรมการระบุว่า แผนงาน คคส. มีความสามารถในการสร้าง/ประสานภาคีเครือข่าย และภาคีองค์กรให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในทุกระดับ เป็นตัวกลางสำคัญในการทำให้เครือข่าย/องค์กรเหล่านี้สามารถทำงานร่วมกันในยุทธวิธีต่างๆ ในการคุ้มครองผู้บริโภค ทำให้สามารถผลักดันนโยบาย กฎหมาย และกลไกในการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

3 ปี กับ 4 งานเด่น

ในเอกสาร รายงานผลการทบทวนและประเมินผลการดำเนินงานแผนงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ พ.ศ. 2552-2555 (คคส.) ที่คณะกรรมการชุดนี้จัดทำขึ้น ระบุ “ผลงานเด่น” ในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา ที่ คคส. ร่วมกับภาคีเครือข่ายขับเคลื่อนจนเกิดความก้าวหน้าชัดเจนและมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเปลี่ยนแปลง รวม 4 เรื่อง ได้แก่

หนึ่ง การผลักดันร่าง พ.ร.บ. องค์การอิสระเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.... ที่จะส่งผลให้ประเทศไทยมีหน่วยงานที่ดำเนินงานอย่างอิสระเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคอย่าง

แท้จริง กำเนิดขององค์การอิสระเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคจะเป็นจุดเปลี่ยน (turning point) และที่สำคัญ หากองค์การนี้เป็นไปตามอุดมการณ์แล้ว ก็จะเป็นคานงัดที่สำคัญยิ่ง

สอง การผลักดันให้มียุทธศาสตร์และมาตรการต่อสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เช่น มาตรการการควบคุมการตลาดอาหารสำหรับทารกและเด็กเล็ก มาตรการทำให้สังคมไทยไร้แร่ใยหิน มาตรการป้องกันการใช้น้ำมันทอดซ้ำเสื่อมสภาพ มาตรการเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ มาตรการป้องกันภัยจากลวดดัดฟันแฟชั่น การพัฒนาแผนปฏิบัติการตามยุทธศาสตร์เพื่อการเข้าถึงยา (โดยคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติได้เห็นชอบแผนปฏิบัติการตามยุทธศาสตร์การเข้าถึงยาถ้วนหน้าของประชากรไทย พ.ศ. 2554-2558 แล้ว)

สาม การหนุนเสริมและพัฒนาสมรรถนะองค์กรผู้บริโภคและกลไกคุ้มครองผู้บริโภคทุกระดับ เช่น จัดทำหลักสูตร

พัฒนาผู้นำการจัดการเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค จัดตั้งวิทยาลัยคุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและสุขภาพฯ พัฒนากลไกคุ้มครองผู้บริโภคในหน่วยบริการปฐมภูมิและโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล พัฒนากลไกการทำงานคุ้มครองผู้บริโภคระดับจังหวัด และพัฒนาองค์กรชุมชนด้านคุ้มครองผู้บริโภค (โรงเรียน อสม.) ซึ่งผลงานเด่นในข้อนี้ส่งผลต่อความยั่งยืนของงานคุ้มครองผู้บริโภคและเครือข่ายในที่สุด เนื่องจากการพัฒนากำลังคนด้านงานคุ้มครองผู้บริโภคที่สำคัญ

สี่ การพัฒนาและหนุนเสริมเครือข่ายเฝ้าระวังคุณภาพยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ ผ่าน “ระบบข้อมูลคุณภาพยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ” (Single Window) เป็นงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในวงกว้าง ทั้งในส่วนของงานจัดหาและการเตือนภัยที่เกี่ยวกับยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ

ค้นหา “กุญแจ” แห่งความสำเร็จ

คณะกรรมการทบทวนและประเมินผลการทำงานของ คคส. ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของแผนงานฯ พบว่า ประเด็นสำคัญที่สะท้อนผ่านบทวิเคราะห์นี้คือ ความสำเร็จที่เกิดขึ้นมาจากศักยภาพ ความกระตือรือร้น และตั้งใจจริงขององคัพยทุกส่วน นับตั้งแต่ บุคลากรของแผนงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำงานเชื่อมประสานการทำงานเชิงรุก โดยมีบทบาทเป็นตัวกระตุ้น (catalyst) และตัวกลางสำคัญ (focal point) ในการทำให้เกิดเครือข่ายทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น

คณะกรรมการกำกับทิศฯ และคณะกรรมการประเมินภายใน ที่มีประสิทธิภาพ เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยผลักดันให้แผนงานฯ สามารถดำเนินงานได้เป็นอย่างดี

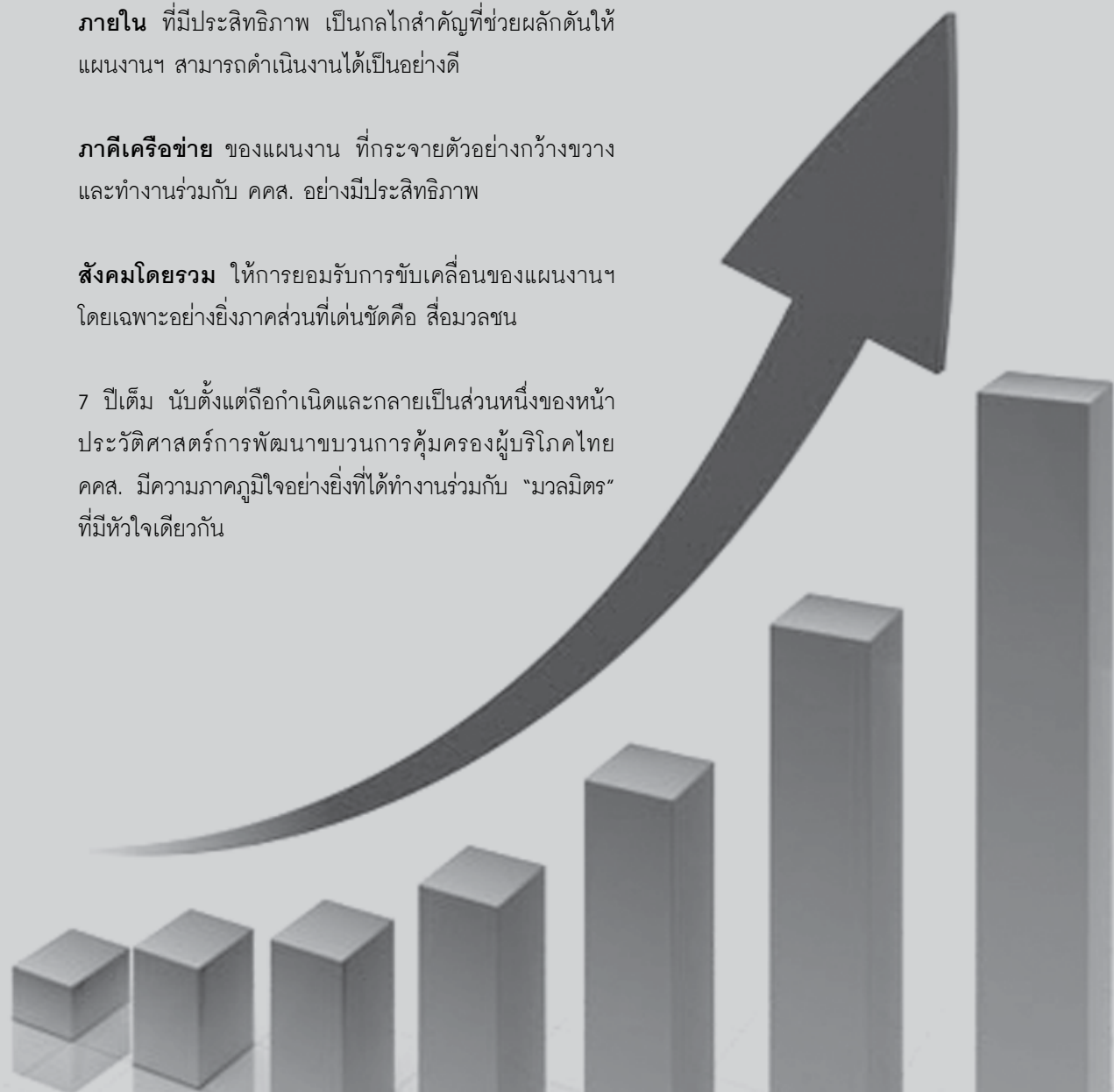
ภาคีเครือข่าย ของแผนงานฯ ที่กระจายตัวอย่างกว้างขวาง และทำงานร่วมกับ คคส. อย่างมีประสิทธิภาพ

สังคมโดยรวม ให้การยอมรับการขับเคลื่อนของแผนงานฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคส่วนที่เด่นชัดคือ สื่อมวลชน

7 ปีเต็ม นับตั้งแต่ถือกำเนิดและกลายเป็นส่วนหนึ่งของหน้าประวัติศาสตร์การพัฒนาขบวนการคุ้มครองผู้บริโภคไทย คคส. มีความภาคภูมิใจอย่างยิ่งที่ได้ทำงานร่วมกับ “มวลมิตร” ที่มีหัวใจเดียวกัน

งานหลายด้านได้ก้าวสู่เส้นชัยแล้ว ขณะที่อีกหลายด้านกำลังผลิดอกออกผล รอการเก็บเกี่ยว และยังมีอีกไม่น้อยที่เพิ่งเริ่มต้น ยังต้องการความเอาใจใส่ระดับประคอง

ประสบการณ์และเสียงสะท้อนจากกัลยาณมิตร คือ ข้อมูลและความรู้อันล้ำค่าที่จะทำให้ คคส. เดินหน้าได้อย่างมั่นคงและสร้างคุณค่าให้แก่สังคมไทยร่วมกับภาคีเครือข่ายได้อย่างเข้มแข็งยิ่งกว่าก้าวที่เคยผ่านมา

สู่ก้าวที่ 3 ของ คคส. “เล็งเป้าให้ชัด จัดทีมให้ดี”

หลังจากที่ตรากตรำทำงานกันมาอย่างหนักหน่วงสำหรับการทำงานของ คคส. ในระยะที่ 2 ที่สิ้นสุดลงในเดือนมีนาคม ผ่านมา ก่อนจะก้าวเข้าสู่การทำงานในระยะต่อไป จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องกลับมาทบทวนบทบาทที่ผ่านมา เพื่อจะก้าวต่อไปข้างหน้า

เจราพาพิฉบับนี้ ตอบสนองวาระแห่งการเปลี่ยนผ่านนี้ โดยขอเสนอทัศนะจาก **ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ บุญยเกียรติ** ในฐานะประธานคณะกรรมการทบทวนและประเมินผลการดำเนินงานแผนงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ ในการสะท้อนภาพที่ผ่านมา และมุมมองต่อการทำงานในก้าวต่อไป

การทำงานที่ผ่านมาของ คคส. ในระยะที่ผ่านมา เป็นอย่างไร

“ผมมองภาพการทำงานของ คคส. ในระยะที่ผ่านมาว่า มีจุดเด่น 3 ข้อ

ข้อที่หนึ่ง คือตัวผู้นำ เช่น อาจารย์วิทยา (กุลสมบุญ) ผู้จัดการแผนงาน โดดเด่นมาก เขามีพลังในการผลักดันสิ่งต่างๆ ได้อย่างดี เราต้องการคนอย่างนี้

ข้อที่สอง คือ สปิริตของคนทำงานที่ถือว่าอยู่ในระดับเยี่ยมยอด ทั้งๆ ที่ต่างคนต่างก็มีความเป็นตัวเอง ตั้งแต่ภาคีรอบใน รอบนอก ไม่ว่าจะเป็นคุณสारी อ่องสมหวัง จากมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค หรือคนอื่นๆ ถึงเขาจะมีความเป็นตัวของตัวเองอยู่มาก แต่เขามีสปิริต

ข้อที่สาม คือ ทีมแข็งแกร่ง การไปตรวจพิสูจน์ หรือไปค้นหาประเด็นที่จะทำงาน คคส. ทำได้ดีมาก เช่น เรื่องน้ำมันทอดซ้ำ ฯลฯ เห็นได้ชัดว่า การไปแสวงหาแหล่งปฏิบัติการและภาคี คคส. เขากำหนดได้เก่ง

แต่อย่างไรก็ตาม เป็นธรรมดาที่ในจุดเด่นต้องมีจุดอ่อนสำหรับ คคส. จุดที่ควรนำมาพิจารณาร่วมกัน ก็คือ **ข้อที่หนึ่ง** การมีผู้นำเข้มแข็ง คคส. ต้องแน่ใจว่า ต่อไปในอนาคตจะมีคนมาแทน เพราะการที่คนเก่งมากย่อมหาคนแทนลำบาก ฉะนั้น ต้องปูทางให้ดี **ข้อที่สอง** กิจกรรมที่ทำในช่วงที่ผ่านมา พิสูจน์ได้ว่ามีคุณค่า และมีผลกระทบสูงทั้งนั้น แต่มันกระจายพลังตัวเอง ฉะนั้น ต้องกำหนดเป้าให้ชัด คัดสรรให้ดี โดยเลือกทำในสิ่งที่คิดว่าได้ผลเร็วสุด หนักสุด เมื่อเลือกแล้วต้องลำดับความสำคัญของประเด็นที่ทำ **ข้อที่สาม** ต้องคำนึงถึงความต่อเนื่องยั่งยืนของงาน

มีข้อเสนอแนะต่อแนวทางในการดำเนินงานระยะต่อไปอย่างไร

ต้องพยายามหลอมรวมเครือข่าย อย่าให้ภาพเป็นคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาฯ นำ แต่ต้องให้ภาคีทุกฝ่ายมีบทบาทในฐานะสมาพันธ์คุ้มครองผู้บริโภค กระจายบทบาทให้ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมที่ดี ช่วยเสริมพลังกันอย่างเป็นปึกแผ่น เป็นการหนุนเสริมพลัง (synergy) ถ้าถามว่าบทบาทของจุฬาฯ จำเป็นไหม ผมคิดว่าจำเป็นสำหรับระยะแรกๆ ที่เราเพิ่งเริ่มต้น แต่เมื่อเคลื่อนสู่ระยะ 2-3 คิดว่าไม่จำเป็นแล้ว ควรเป็นภาพที่ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่า

ข้อวิเคราะห์และคำแนะนำทั้งหมดทั้งหมดทั้งมวลไม่ใช่เป็นคำติชมการมองเห็นชัดเจนว่าหน่วยงานหลักของ คคส. นั้นมีบทบาทปิดทองหลังพระ และโชคดีที่ว่าเมืองไทยเรามีคนอย่างนี้ ทั้งที่จริงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานระดับรัฐบาล แต่ถ้าพูดอย่างนั้นก็ต้องทำอะไร โชคดีที่เภสัชฯ จุฬาฯ และกลุ่มแกนนำริเริ่มแผนงานนี้ ถือเป็นบุญคุณ และต้องขออนุโมทนา เพราะเป็นเรื่องที่เสี่ยงมาก เหนื่อยมาก และถ้าถามว่า มันคุ้มไหม ได้อะไรไหม ไม่มีคำตอบ แต่เป็นสิ่งที่เมืองไทยต้องมี

ข้อสุดท้ายที่ยากเสนอแนะคือ ในอนาคต พยายามหาแรงสนับสนุนจากมวลชนให้ได้ นั่นคือ ชุมชนท้องถิ่น หรือกลุ่มผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรง หรือผู้ที่เราปกป้อง เขาต้องเป็นมวลชนที่รู้สึกว่าการนี้มีคุณค่า เขาต้องเป็นผู้ที่เรียกร้องขึ้นมา หรือเราเริ่มแล้วเขานำไปสานต่อได้

ฝากอะไรถึงคนทำงานตรงนี้บ้าง

สำหรับคนทำงาน อยากให้กำลังใจ สร้างเสริมสปีริตให้แก่คนทำงาน

ข้อถัดมาคือ สร้างความเป็นทีม ต้องกระจายบทบาท และทรัพยากร พยายามให้ภาคีได้มีที่ยืน ที่พูด มีหัวเรือใหญ่ในแต่ละเรื่อง ต้องเปลี่ยนพระเอกนางเอก มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ หยิบยืมทรัพยากรระหว่างกันได้ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูล คน หรืออุปกรณ์

สาม คือ การเข้าไปสร้างองค์ความรู้ให้ชาวบ้าน ต้องให้เขาสามารถทำต่อเองได้ ตัวอย่างเช่น เรื่องน้ำมันทอดซ้ำที่โรงเรียน เราเข้าไปทำให้ในช่วงแรก แต่เมื่อใดที่เราถอยออกมาเขาต้องทำต่อได้

อีกข้อหนึ่งที่สำคัญมาก คือ เมื่อทำต่อกันได้แล้ว ต้องเลียนแบบกันได้ ต้องพยายามหาองค์ประกอบในการนำไปทำซ้ำในพื้นที่อื่นๆ ได้ด้วย

สุดท้ายที่ยากทั้งทำยากไว้คือ การออกสื่อเผยแพร่ ทำเป็นวารสารแบบ “สานพลัง” อย่างเดียวยังไม่พอ ขอให้ออกเป็นหนังสือเล่ม ทำเป็นชุดลดบทเรียน โดยมีแผนกหนึ่งทำสื่อเผยแพร่ออกมาอย่างต่อเนื่อง เช่น อย่างต่ำเดือนละเล่ม เขียนเล่าเป็นเรื่องราวที่น่าอ่าน และพยายามนำเนื้อหาไปเผยแพร่ผ่านช่องทางสื่อต่างๆ เช่น รายการโทรทัศน์ อย่างสถานีไทย-พีบีเอส ที่ยังขาดเนื้อหาอีกมาก เราต้องนำเสนอเนื้อหาให้เขา และต้องทำให้พร้อมนำไปใช้ด้วย เช่น พร้อมพาเขาแบกกล้อง

ไปถ่ายในพื้นที่ แล้วเรานับสนุนเรื่องราวให้ ถ่ายเสร็จแล้วออกอากาศได้เลย

สำหรับการผลักดันนโยบาย กฎหมายต่างๆ ก็ต้องทำอย่างต่อเนื่อง อย่าไปตั้งเป้า เมื่อไรก็เมื่อนั้น แต่ให้อุ่นเครื่องรอไว้แรงไม่ได้ ถ้าแรงเดียวต้องเสียเงินและเป็นทีเกะกะตา แต่ถ้าเราดันไปเรื่อยๆ วันหนึ่งรัฐบาลก็จะช่วยดันให้เราเอง

สรุปง่ายๆ คคส. ในระยะที่ 3 ต้องเล็งเป้าให้ชัด จัดทีมให้ดี และเผยแพร่ข้อมูลออกไปให้มากๆ

